

KOMPENDIUM GRAMATYKI NIEMIECKIEJ

RODZAJNIK ARTIKEL

	OKREŚLONY				NIEOKREŚLONY			
	r.m.	r.z.	r.n.	l.mn.	r.m.	r.z.	r.n.	l.mn.
M.	der	die	das	die	ein	eine	ein	
D.	des	der	des	der	eines	einer	eines	brak
C.	dem	der	dem	den	einem	einer	einem	l.mn.
B.	den	die	das	die	einen	eine	ein	

Rodzajnik określony: wskazuje osobę lub rzecz znaną albo uprzednio wymienioną; występuje przed stopniem najwyższym przymiotnika, przed liczebnikami porządkowymi, przed nazwami krajów i krain geograficznych w rodzaju męskim i żeńskim, przed nazwami gór, rzek i mórz, pół roku i miesięcy oraz przed rzeczownikami uważanymi za jedyną na świecie, np. Die Sonne scheint. oraz przed przedstawicielami gatunku zwierzęcego, np. Die Katze ist ein Haustier.

Rodzajnik nieokreślony: wskazuje osoby i rzeczy dotychczas nieznaną, nieokreśloną. **Nie używa się rodzajnika:** przed rzeczownikiem męskimi, oznaczającym nieokreśloną ilość np. Tee trinken. **ale:** Bringen Sie mir einen Tee.; po wyrazach oznaczających ilość, miarę, ciężar, np. 3 Kilo Bananen; przed rzecz. oznaczającymi narodowość lub zawód, po czasownikach sein, bleiben werden np. Mein Freund ist Humäne, w nakazach i informacjach np. Ausgang, w zwrotach do kogoś Lieber Paul; w wykrzyknikach Hallelujah; przed rzeczownikami osobowymi i tytułami, w związkach frazeologicznych, np. zu Fuß; w wielu wyrażeniach przymikowych, np. mit Freude; przed niektórymi rzeczownikami abstrakcyjnymi, np. Ich habe Zeit, Glück; przed nazwami miast i państw rodzaju nijakiego, np. Berlin, Deutschland; przed nazwami kontynentów np. Europa (ale: die Antarktis) przed rzeczownikami poprzedzonymi przydawką dopełniaczową, np. des Vaters Garten; w l.mn. tam, gdzie w l.poj. byłby rodzajnik nieokr. np. ein Zug → Züge; przed rzeczownikiem poprzedzonym zaimkiem Das ist mein Wagen.

RZECZOWNIKI SUBSTANTIVE

	RODZAJ MĘSKI		RODZAJ ŻEŃSKI		RODZAJ NIJAKI	
1. ODMIANA MOCNA w l.mn. bez końcówki	der Lehrer des Lehrers dem Lehrer den Lehrer	der Vater des Vaters dem Vater den Vater	die Mutter der Mutter der Mutter die Mutter	das Fenster des Fensters dem Fenster das Fenster		
W ten sposób odmienia się	większość rzeczowników na -er, -el, -en W rzec. r.m. i r.n. na -n nie dodaje się w C. l.mn. drugiego n .		zawsze z przegl. n zawsze z przegl. n		zawsze z przegl. n zawsze z przegl. n	

	RODZAJ MĘSKI		RODZAJ ŻEŃSKI		RODZAJ NIJAKI	
2. ODMIANA MOCNA w l.mn. końcówka -e	der Tag des Tag(es) dem Tag(e) den Tag	der Baum des Baum(es) dem Baum(e) den Baum	die Stadt der Stadt der Stadt die Stadt	das Jahr des Jahr(es) dem Jahr(e) das Jahr		
W ten sposób odmienia się	z przegłosem n kilka dziesiątek rzecz.		z przegłos. n w większ. z przegl. n zawsze z przegl. n		zawsze z przegl. n zawsze z przegl. n	

	RODZAJ MĘSKI		RODZAJ NIJAKI	
3. ODMIANA MOCNA w l.mn. końcówka -er	der Geist des Geist(es) dem Geist(e) den Geist	der Mann des Mann(es) dem Mann(e) den Mann	das Kind das Kind(es) dem Kind(e) den Kind	das Dorf das Dorf(es) dem Dorf(e) das Dorf
W ten sposób odmienia się	z przegłosem n tylko 9 rzecz.		z przegłosem n wiele rzecz.	

	tylko RODZAJ MĘSKI		RODZAJ NIJAKI	
ODMIANA SŁABA w l.p. i l.mn. końcówka (-e)n	der Mensch des Menschen dem Menschen den Menschen	der Junge des Jungen dem Jungen den Jungen	<ul style="list-style-type: none"> • RODZAJU MĘSKIEGO są - nazwy dni, miesięcy, (wiatry, opady); nazwy pociągów, marek samochodów, minerali, napoiów alkoholowych (lecz: das Bier). • R. Z. są - nazwy samolotów, statków, większości drzew, kwiatów, większości rzek (lecz: der Rhein); liczebniki użyte rzeczownikowo (die Eins); rzeczowniki na -heit, -keit, -schaft, -ung, -el, -ie, -ion, -in. • R. N. są - nazwy kontynentów (lecz: die Antarktis), wysp, wszystkich miast, większości państw, miar i wag; metali, pierw. chemicznych; rzecz. odczasownikowych; młodych zwierząt; zdrobnienia przy pomocy -chen, -lein. 	
W ten sposób odmienia się	głównie rzecz. żyw. dziesiątki rzecz. żyw.		wiele rzecz.	

	RODZAJ MĘSKI		RODZAJ ŻEŃSKI		RODZAJ NIJAKI	
ODMIANA MIESZANA w l.mn. od słaba	der Staat des Staat(es) dem Staat(e) den Staat	der Name des Namens dem Namen den Namen	die Frau der Frau der Frau die Frau	die Schule der Schule der Schule die Schule	das Auge des Auges dem Auge das Auge	das Herz des Herzens dem Herzen das Herz
W ten sposób odmienia się	tylko 9 rzecz.		wiele rzecz.		tylko 9 rzecz.	

- Liczba mnoga wszystkich rodzajów często na **-s**: skróty die Mutti → Muttis, der Opa → Opas, der Pkw → Pkwis, die Uni → Unis; głównie rzeczowniki obcego pochod. der Job → Jobs, die Bar → Bars, das Auto → Autos
- R. z **Herr** (des/dem/den Herr, l.mn. **wszędzie -en**); jako tytuł: Herrn Wolfs Sohn, der Sohn Herrn Wolfs lecz: der Sohn des Herrn Wolf. Tytuł odmienia się wtedy, o ile jest połączony z rodzajnikiem: der Vortrag des Professors Wolf. O ile jest bez rodz., odmienia się tylko nazwisko: der Vortrag Professor Wolfs.
- R. z na **-s, -ß, -sch, -st, -x, -tsch, -tz, -z, -zt** mają w dopełniaczu **-es**: des Hauses.
- R. rodz. żeń. zakończone na **-in** otrzymują w l.mn. końcówkę **-nen**: die Freundinnen - die Freundinnen.
- R. obcego pochod. mają w l.mn. różne końcówki; często **-s**: (patrz wyżej); **-en**: s Drama/ Dramen, e Firma/Firmen; **-ien**: das Material/Materialien, das Prinzip/Prinzipien; **-e**: der Film/Filme, der Bus/ Busse, das Problem/Probleme.
- R. rodz. męsk. i nijak., oznaczające liczbę, miarę lub wagę, występują po liczebniku w l.p.: zwei Grad.
- R. r. z. po liczebniku większym niż 1 występują w l.mn.: fünf Flaschen (wyjątek: Mark zehn Mark, Uhr 8 Uhr).
- Nazwy własne mieszkawców i miast: der Berliner (-s), die Berlinerin (-nen).
- Imiona własne występują w l.p. bez końcówki, tylko w dopełniaczu wszystkich rodz. dołączają **-S**. M, C, B: Eva (Ewa, Ewie, Ewē), D: Evas (Ewy). Tak samo nazwy geograficzne rodz. nijakiego: Die Lage Berlins położenie Berlina. Także przynależność można wyrazić za pomocą formy na **-s**: Peters Eltern rodzice Ewy. Zamiast **-s** można wykorzystać imiona własne z określeniem **von**: Die Eltern von Ewa. Określenie **von** stawiamy w przypadku imion na **-ß, -ß, -x, -z**: Der Walzer von Johann Strauss. W języku pisanym zwykłe z apostrofem: Johann Strauss' Walzer.
- W imionach wielowyrzowych odmienia się tylko wyraz ostatni: Friedrich Schillers Werke.
- W nazwiskach rodzin do nazwiska dodajemy **-s**: np. Wir treffen uns mit Kohls. Spotkamy się z Kohlami.
- Rzecz. używane tylko w l.mn.: niekt. nazwy gór/państw die Alpen/die USA, die Niederlande, nazwy świąt i okresów czasu Ostern, die Ferien, grupy osób die Eltern, niekt. nazwy produktów die Textilien.
- Rodzaj gramatyczny rzeczowników złożonych jest zawsze taki sam jak rodzaj ostatniego członu der Wald + die Blume = die Waldblume.

PRZYMIOTNIKI ADJEKTIVE

– jako **orzecznik** w orzeczeniu imiennym zachowują jednolitą formę dla wszystkich rodzajów i liczb: Der Tisch ist **neu**. Stół jest nowy. Die Tische sind **neu**. Stoły są nowe. Das Ziel ist / Die Ziele sind **schwer**. Cel jest trudny. / Cele są trudne. Tę samą formę ma także przysłówek Er arbeitet **schwer**. Pracuje ciężko.
– jako **przydawka** odmieniają się wg trzech niżej wymienionych schematów (rodzajnik, zaimek lub ich brak):

Odmiana po rodz. określ. – słaba (również po **dieser, jeder, jener, welcher, mancher**, w l.mn. po **alle, beide**)

	r.m.	r.z.	r.n.
M.	der neue Ball	die neue Tasche	das neue Buch
D.	des neuen Balls	der neuen Tasche	des neuen Buch(es)
C.	dem neuen Ball	der neuen Tasche	dem neuen Buch
B.	den neuen Ball	die neue Tasche	das neue Buch

l.mn. – wszystkie rodzaje

	r.m.	r.z.	r.n.
M.	die neuen Bälle	Taschen	Bücher
D.	der neuen Bälle	Taschen	Bücher
C.	den neuen Bällen	Taschen	Büchern
B.	die neuen Bälle	Taschen	Bücher

• Po zaimkach dzierżawczych i po **kein** przymiotniki odmieniają się w l.p. jak po rodz. nieokr. i w l.mn. jak po rodz. okr. kein/ihr altes Buch – keine/ihre alten Bücher

Odmiana po rodz. nieokr. – mieszana

	r.m.	r.z.	r.n.
M.	ein neuer Ball	eine neue Tasche	ein neues Buch
D.	eines neuen Ball(es)	einer neuen Tasche	eines neuen Buch(es)
C.	einem neuen Ball	einer neuen Tasche	einem neuen Buch
B.	einen neuen Ball	eine neue Tasche	ein neues Buch

l.mn. odm. mocna (patrz niżej) ein altes Auto – alte Autos

Odmiana bez rodzajnika – mocna

	r.m.	r.z.	r.n.
M.	guter Wein	gute Suppe	gutes Brot
D.	guten Wein(es)	guter Suppe	guten Brotes
C.	gutem Wein	guter Suppe	gutem Brot
B.	guten Wein	gute Suppe	gutes Brot

l.mn. – wszystkie rodzaje

	r.m.	r.z.	r.n.
M.	gute Weine	Suppen	Brote
D.	guter Weine	Suppen	Brote
C.	gutem Weinen	Suppen	Broten
B.	gute Weine	Suppen	Brote

Stopniowanie przymiotników regularne

stopień równy	st. wyższy	st. najwyższy
klein	kleiner	kleinste
teuer	teurer	teuerste
schön	schöner	schönste
alt	älter	älteste
jung	jünger	jüngste
kurz	kürzer	kürzeste
lang	länger	längste

nieregularne

stopień równy	st. wyższy	st. najwyższy
gut	besser	beste
groß	größer	größte
hoch	höher	höchste
nahe	näher	nächste
viel	mehr	meiste
wenig	weniger	wenigste
	minder	mindeste

Porównanie: Er ist **so** alt **wie** ich. Ma tyle lat, co ja. Er ist **so** groß **wie** ich. Jest tak duży jak ja. Er ist größer als ich. Jest większy niż ja. Er ist der größte von uns. Jest z nas największy.

Stopień najwyższy tworzymy przez dodanie do st. równego przyrostka **-sten** oraz przymyka **am** (jeżeli nie wyraża się przedmiotu porównania): Mein Bruder ist **am ältesten/am größten**. Mój brat jest najstarszy / największy. (Tak zwany elatvus albo stopień najwyższy absolutny oznacza bardzo wysoki stopień: Es ist höchste Zeit. Jest najwyższy czas. Enorm/Außerst wichtig. Najbardziej ważne.)

Stopniowane formy przymiot. w funkcji przydawki odmieniają się jak przymiotnik w stopniu równym: der ältere Freund, des älteren Sohnes.

- Po liczebnikach nieokreślonych **andere, einige, ein paar, mehrere, viele, wenige** i po licz. określonych przymiotnik odmienia się wg odmiany mocnej (jak bez rodzajnika), np. viele gute Bücher, Bücher einiger deutscher Autoren. Po **welche, manche, solche** możliwość wystąpienia odmiany słabej lub mocnej przymiotnika.
- Jeśli rzeczownik poprzedzony jest kilkoma przymiotnikami, to wszystkie z nich otrzymują takie same końcówki, np. mein alter guter Freund.
- Przymiot. zakończone na **-el, -er** tracą w odmianie samogł. **e**, np. Diese Bluse ist dunkel. Die dunkle Bluse.
- Przymiot. obcego pochodzenia zakończ. na **-a** nie odmieniają się, np. das prima Auto, ein lila/rosa Kleid.
- Przymiot. utworzone za pomocą przyrostka **-er** od nazw miejscowości nie odmieniają się i pisze się je dużą literą. Berliner Theater – berliński teatry, von Berliner Freunden – od berlińskich przyjaciół.
- Przymiot. **hoch** wysoki zamiana w odmianie w stopniu wyższym **ch** na **h**: das hohe Haus, höher.
- Niek. przymiot. pochodne mocna utw. za pom. przedr. **ge-, miss-, un-, ur-** (unweit ...) i przyrost. **-lich, -ig, -isch, -bar, -sam** (das Glück – glücklich; neugierig, komisch, lernbar, seltsam).
- Przymiot. użyte rzeczownikowo piszemy dużą literą i odmieniają jak przymiot.: der Bekannte, ein Bekannter znajomy/die Bekannte, eine Bekannte znajoma/die Bekannten, Bekannte znajomi (l.mn.); diese/alle Bekannten, viele Bekannte; der Deutsche, ein Deutscher, Deutscher Niemiec/die, eine Deutsche Niemka/l.mn. die Deutschen, Deutsche – Ich bin Deutscher, sie ist auch Deutsche. Nazwy pozostałych narodowości są zwykłymi rzeczownikami (odmieniają się wg odpowiednich wzorów): Ich bin Pole, Polin. Die Gäste sind Engländer und Italienerinnen. Przymiot. użyte rzeczownikowo rodz. n.: das Ganze, ein Ganzes – całość, Altes und Neues in Krakau – stare i nowe w Krakowie, alles Gute wszystko dobre, nichts Besseres nic lepszego.

PRZYSŁÓWKI ADVERBIEN

Stopniowanie – stopień wyższy -er tak jak przymiotnik, **stopień najwyższy am + (-e)sten**

regularne	st. równy	wyższy	najwyższy
schnell	schnell	schneller	am schnellsten
kurz	kurz	kürzer	am kürzesten

nieregularne

równy	wcześniej	wyższy	najwyższy
bald	wcześniej	früher	am frühesten
gern	chętnie	eher	am ehesten
gut	dobrze	besser	am besten
hoch	wysoko	höher	am höchsten
nah(e)	blisko	näher	am nächsten
wiel	dużo	mehr	am meisten
wenig	mało	weniger	am wenigsten
		minder	am mindesten

Około 20 głównie jednosylab. przysł. ma przegłos.

Porównanie: Er ist besser als du. Jest lepszy od ciebie. Er lernt von allen. Uczy się ze wszystkich najlepiej. W st. najwyż. istnieją także formy na **-st** albo **-stens** (elativus, bardzo wysoki stopień): Komm spätestens um 5 Uhr/möglichst bald. Przyjdź najpóźniej o 5/jak najwcześniej. Es ist höchst wichtig. To jest najważniejsze.

Ich grüße dich herzlichst (też: auf das / aufs herzlichste). Pozdrawiam cię jak najserdeczniej. Również: mindestens – co najmniej, wenigstens – przynajmniej, meist, meistens – w większości, längst – dawno oraz inne.

Przysł. miejsca – da tu, hier tutaj, dort tam, links w lewo, rechts w prawo, unten na dół, oben w górę, vorn(e) z przodu, hinten z tyłu, draußen na zewnątrz, weg precz, weit daleko, irgendwo gdzieś kierunku – hin/dorthin tam, her/hierher tu (kier.), irgend(wo)hin dokąd/kułew, nach links/oben na lewo, do góry, von rechts/uten z prawa, z dołu oraz inne; za pomocą **wärts: vorwärts** do przodu, **aufwärts** w górę, **nordwärts** na północ oraz inne; za pomocą **her-** oraz **hin-** wyraża się kierunki w kier. mówiącego: (komm) Her tutaj, herauf w górę, heraus na zewnątrz, herein do wewnątrz ... w kier. przeciwnym: (geh) hin tam, hinauf w górę, hinaus na zewnątrz, hinein do wewnątrz ... czasu – jetzt teraz, immer zawsze, neulich niedawno, einst kiedyś, dann potem, irgendwann kiedyś ... sposobu – also a więc, fast prawie, ganz całkiem, genug dosyć, so tak, sehr bardzo, zu za bardzo ... przyczyny – darum/deshalb/daher/deswegen dlatego, folglich więc, zalem, trotzdem pomimo ... przysłówki zaimkowe (połączenie was / das z większością przymi. – tylko dla rzeczy):

1. pytające **wo(r) + przymimek np. worauf** na co, na czym, **wozu** do czego itd.
 2. wskazujące **da(r) + przymimek np. davon** o tym, **dazu** do tego, **darin** w tym itd. **Worauf** wartest du? Auf den Zug? Ja, ich warte darauf. Na co czekasz? Na pociąg? Tak, czekam na niego. W przypadku osób używamy przymiki i zaimki osobowe. Auf wen wartest du? Auf den Arzt? Ja, ich warte auf ihn. Na kogo czekasz? Na lekarza? Tak, czekam na niego.
- Rozróżnienie przysłówków według pochodzenia: **proste** (bald wcześniej, weg precz, morgen jutro), **złożone** (trotzdem jednak, dorthin tam, bergauf do góry), **pochodne** (ungern niechętnie, gewissermaßen poniekąd, do pewnego stopnia, probeweise na próbę).